

Svetlana Kritskaja, Ivan Doda

O GŁÓWNYCH KIERUNKACH DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ, PRAKTYCZNEJ ORAZ ORGANIZACYJNEJ CENTRUM NAUKOWO-PRAKTYCZNEGO KOMITETU PAŃSTWOWEGO EKSPERTYZ SĄDOWYCH REPUBLIKI BIAŁORUŚ

**On the main directions of scientific, practical and organizational activities
of the Scientific and Practical Center of the State Forensic Examination
Committee of the Republic of Belarus**

Instytucja państwowa Centrum Naukowo-Praktyczne Komitetu Państwowego Ekspertyz Sądowych RB jest białoruskim urzędem państwowym wykonującym ekspertyzy sądowe posiadającym najdłuższą historię, mającym na swoim koncie uznane dokonania naukowe oraz z sukcesem opracowującym założenia teoretyczne i metodologiczne ekspertyzy sądowej i kryminalistyki. Historię urzędu zapoczątkowano 16 sierpnia 1929 r., wówczas uchwałą Rady Komisarzy Ludowych BRRS przy Ludowym Komisariacie Sądownictwa zorganizowano Instytut Ekspertyzy Naukowo-Sądowej. Powołanie Instytutu było uwarunkowane dotkliwą potrzebą podniesienia jakości pracy organów ścigania i sądów, wspomoczenia ich działalności poprzez wykorzystanie osiągnięć naukowych i technicznych.

Od momentu utworzenia instytucja znajdowała się pod zarządem Ministerstwa Sądownictwa i funkcjonowała pod różnymi nazwami: Instytut Naukowo-Badawczy Ekspertyzy Sądowej Ministerstwa Sądownictwa BRRS, Instytut Naukowo-Badawczy Zagadnień Kryminologii, Kryminalistyki i Ekspertyzy Sądowej Ministerstwa Sądownictwa BRRS, Centrum Ekspertyz Sądowych i Kryminalistyki Republiki Białoruś¹. Na różnych etapach działalności urząd pracował nad poszczególnymi zadaniami, takimi jak m.in.: działalność naukowo-praktyczna w dziedzinie walki z przestępczością, wypracowanie metod w dziedzinie działalności zawodowej organów ścigania i sądów; świadczenie praktycznej pomocy organom ścigania poprzez przygotowanie

¹ A.V. Kadyshev, *Istoriya instituta sudebnoj ehkspertizy*, w: A.V. Dulov i in. (red.), *Voprosy kriminologii, kriminalistiki i sudebnoj ehkspertizy: sb. nauch. tr.*, GU „Centr sudebnyh ehkspertiz i kriminalistiki Ministerstva yusticii Respubliki Belarus”, Pravo i Ekonomika, Vyp. 2/26, Minsk 2009, s. 23.

ekspertyz sądowych i kryminalistycznych podczas śledztwa oraz w prowadzeniu dochodzenia i sądowego rozpatrywania spraw kryminalnych i cywilnych; udział w przygotowaniu projektów ustaw oraz aktów normatywnych, a także państwowych programów skierowanych na walkę z przestępczością.

W ciągu ponad 85 lat urząd zyskał bogate doświadczenie prowadzenia prac naukowo-badawczych i eksperymentalnych, wypracował oryginalne metody i technologie, szeroko stosowane w praktyce. Pracownicy urzędu napisali i obronili dziesiątki prac doktorskich i habilitacyjnych, przygotowali wiele monografii i setki artykułów naukowych, które przyczyniły się do podniesienia wartości dowodowej oraz efektywności orzeczeń ekspertów².

W 2013 r. zgodnie z decyzją głowy państwa³ urząd przekształcono w instytucję państwową – Centrum Naukowo-Praktyczne Komitetu Państwowego Ekspertyz Sądowych Republiki Białoruś (CNP KPES). Przekazanie zarządu urzędem nowo utworzonemu organowi – Komitetowi Państwowemu Ekspertyz Sądowych Republiki Białoruś (KPES RB) – jest podkreśleniem potrzeby rozwoju narodowej nauki kryminalistycznej i w przyszłości wypracowania aktualnych zagadnień ekspertyzy sądowej. Obecnie CNP KPES jest jedyną instytucją naukową Białorusi, która zapewnia zaplecze naukowo-metodyczne i informacyjne dla prowadzenia działalności sądowo-eksperskiej dzięki badaniom teoretycznym i praktycznym. CNP KPES jest pełnomocnym naukowym urzędem budżetowym, który opracowuje i wykonuje zadania naukowo-badawcze w zakresie ogólnoteoretycznych, metodologicznych, procesualnych oraz naukowo-organizacyjnych zagadnień ekspertyzy sądowej i kryminalistyki, w zakresie rozwoju zadań teoretycznych oraz tworzenia nowych środków, metod i metodologii rozwiązania konkretnych rodzajów problemów w tym zakresie. Znaczenie i efektywność pracy placówki naukowo-badawczej w porównaniu z działalnością innych instytucji sądowo-eksperskich podkreślił przewodniczący Państwowego Komitetu Ekspertyz Sądowych RB A.I. Szwed: „Tak jak wcześniej, działalność naukową w działalności sądowo-eksperskiej uważamy za priorytetową w ogólnej strategii rozwoju instytutów białoruskiej ekspertyzy sądowej. Znaczące miejsce w tej aktywności zajmuje Centrum Naukowo-Praktyczne Komitetu Państwowego Ekspertyz Sądowych Republiki Białoruś. Dotychczas badania naukowe były prowadzone przez wąskie resorty, nie zawsze były wdrażane w działaniach praktycznych, obecnie zaś [jego działalność] pozwala kompleksowo rozwiązać cały zakres zagadnień teoretycznych i praktycznych w działalności biegłych”⁴.

² A.V. Dulov, *Kratkij obzor nauchno-issledovatel'skoj deyatel'nosti NII sudebnoj ehkspertizy Ministerstva yusticii Respubliki Belarus'*, w: A.V. Dulov i in. (red.), *Voprosy kriminologii...*, op. cit., s. 34.

³ Na temat powołania Centrum Naukowo-Praktycznego Komitetu Państwowego Ekspertyz Sądowych Republiki Białoruś: *Ukaz Prezidenta Respubliki Belarus'*, 22 apr. 2013 g., № 202, Konsul'tant Plyus: Belarus' [elektronnyj resurs], OOO YUrSpektr, Minsk 2016.

⁴ Z uwag wstępnych przewodniczącego Państwowego Komitetu Ekspertyz Sądowych Republiki Białoruś A.I. Szweda podczas otwarcia Międzynarodowej Konferencji nt. *Aktualne pytania doskonalenia działalności kryminalistycznej* (Mińsk, 23–24 października 2014 r.).

Organizację i prowadzenie prac naukowo-badawczych w CNP KPES ukierunkowuje plan tematyczny badań i opracowań naukowych w celu zapewnienia wsparcia naukowo-technicznego działalności Komitetu Państwowego Ekspertyz Sądowych Republiki Białoruś. Tematyka projektów naukowych jest uzgodniona z Wykazem priorytetowych kierunków badań naukowych Republiki Białoruś, programem państwowym skierowanym na walkę z przestępczością i korupcją, Regulaminem Koncepcji bezpieczeństwa narodowego Republiki Białoruś, aktualnymi zagadnieniami kryminalistyki i ekspertyzy sądowej. Działalność naukowo-badawcza jest ściśle ukierunkowana na tworzenie nowych technologii (w tym także środków i metod) i metodologii badań ekspertów w celu reagowania praktyki biegłych na zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej w kraju oraz zapewnienia odpowiedniej pracy biegłych w ściganiu przestępczości. Prowadzenie szerokiego spektrum badań jest możliwe dzięki obecności etatowych pracowników – specjalistów w różnych dziedzinach wiedzy (nauki techniczne, humanistyczne, ścisłe), posiadających duże doświadczenie zawodowe. Bazę potencjału naukowego CNP KPES, jego jądro, stanowią wysoko wykwalifikowani i doświadczeni specjaliści, mające stopnie i tytuły naukowe, pracownicy praktycy oraz młodzi badacze, którzy pracowali wcześniej w placówkach naukowo-dydaktycznych kraju, a obecnie mają zamiar poznać sekrety nauki ekspertyzy sądowej i kryminalistyki.

Odbiorcami wypracowanych przezeń rozwiązań naukowo-technicznych są grupy ekspertów (biegłych), urzędy terytorialne oraz instytucje Komitetu Państwowego Ekspertyz Sądowych Republiki Białoruś, Komitetu Państwowego Wojsk Ochrony Pogranicza Republiki Białoruś, Państwowego Komitetu Celnego Republiki Białoruś, Komitetu Śledczego Republiki Białoruś, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Republiki Białoruś, Ministerstwa Sądownictwa Republiki Białoruś, Sądu Najwyższego Republiki Białoruś i inne zainteresowane państwowe organy kraju.

Planowanie, opracowanie, przebieg wykonania, odbiór prac naukowo-badawczych oraz akceptację i wdrażanie ich wyników do praktyk biegłych reglamentują lokalne akty prawodawcze organu państwowego, który realizuje i koordynuje politykę państwową w dziedzinie naukowo-metodycznego wsparcia działalności sądów i biegłych, akty prawodawcze Komitetu Państwowego do spraw nauki i technologii Republiki Białoruś, Narodowej Akademii Nauk Białorusi i innych organów państwowych. W celu zapewnienia praktycznego ukierunkowania opracowań naukowych przed włączeniem ich do wspomnianego planu tematycznego Komitetu Państwowego projekty naukowe są recenzowane przez grupy ekspertów oraz poddawane państwowej ekspertyzie naukowej przez członków rady naukowo-technicznej resortu. Następnie w ramach corocznych podsumowań wszystkie wykonane prace naukowo-badawcze są poddawane kontroli i włączane do państwowego rejestru prac naukowo-badawczych, doświadczalno-konstruktorskich i doświadczalno-technologicznych.

Na zlecenie Komitetu Państwowego Ekspertyz Sądowych Republiki Białoruś urząd od początku 2014 r. do dnia dzisiejszego realizuje 32 zadania naukowo-badawcze. Spośród nich 15 prac naukowo-badawczych z sukcesem sfinalizowano w latach 2014–2015, 11 projektów będzie ukończonych w roku bieżącym, 3 – w roku

2017. Prace dotyczą aktualnych dla grup biegłych kierunków działalności. Niewątpliwie pierwszeństwo należy się nowym i innowacyjnym kierunkom badań naukowych oraz tym, które odpowiadają współczesnym zapotrzebowaniom praktyki biegłych. Jako priorytetowe kierunki traktujemy następujące: badania DNA zwierząt w związku z faktami kłusownictwa i kradzieży zwierząt domowych, ekspertyzy sądowo-lingwistyczne oraz psychologiczno-lingwistyczne, badania obiektów pochodzenia roślinnego za pomocą analizy dendrochronologicznej w związku z nielegalnymi wycinkami lasu itd.

Wydaje się, że interesujący będzie przegląd przedsięwzięć, które pracownicy CNP KPES podejmują zgodnie z planem tematycznym Komitetu Państwowego w latach 2015–2016, kładący akcent na poszczególne kierunki naukowo-badawcze najbardziej pożądane przez biegłych sądowych oraz krajowe instytucje sądownictwa i ekspertyzy. Analiza wyników otrzymanych w trakcie badań wywiera pozytywne wrażenie.

W 2015 r. z zaplanowanych 10 tematów CNP KPES zdołało ukończyć 5 samodzielnych prac naukowo-badawczych oraz 5 osobnych zadań naukowo-badawczych. W następnej kolejności scharakteryzujemy niektóre z nich.

Specjaliści w dziedzinie ekspertyzy motoryzacyjnej w ramach tematu *Wypracowanie zaleceń metodologicznych w badaniu samochodowych lamp ksenonowych HID oraz urządzeń LED* przygotowali raport naukowy oraz opracowali rekomendacje metodologiczne nt. *Badanie źródeł światła samochodowych*. Wydana z myślą o biegłych oraz pracownikach organów ścigania publikacja⁵ zawiera wyczerpujące informacje na temat urządzeń oświetleniowych dla różnych typów nowoczesnych pojazdów; obejmuje uzyskane przez ekspertów wyniki badań żarówek samochodowych oraz lamp ksenonowych HID podczas ich zniszczenia; omawia osobliwości awarii motoryzacyjnych lamp LED; przedstawia skutki utleniania w wysokiej temperaturze powietrza elektrod wolframowych oraz przepuszczającej prąd folii wykonanej z molibdeny. Droga empiryczną ustalono, że podczas rozszczelnienia w komorze roboczej lampy wyładowczej tworzenie fazy tlenkowej na powierzchni rozgrzanej przez plazmę elektrod wolframowych charakteryzuje się dyfuzją. W opracowaniu znalazła odbicie wzajemna zależność między właściwościami, strukturą, aktywnością chemiczną elektrod wolframowych a różnymi aktywnymi dodatkami, znajdującymi się wewnątrz kwarcowej żarówki wyładowczej. Ustalono rodzaje pokrewnych zjawisk fizycznych, które mogą zachodzić w lampach samochodowych HID podczas awarii zewnętrznej i wewnętrznej żarówki. Uczeni podkreślają również, że rozwiązanie kwestii dotyczącej zniszczenia urządzeń LED wymaga podejścia kompleksowego, łącznie ze zbadaniem materiałów zawierających informacje pośrednie nt. okoliczności awarii obiektu.

W związku z tematem *Zbadanie możliwości różnicowania włókien użytkowanych wyrobów włókienniczych względem cech spektrofotometrycznych w celu*

⁵ G.I. Zaluzhnyj i in. *Ekspertnoe issledovanie avtomobil'nyh istochnikov sveta: metod. rekomendacii*, NPC Gos. kom. sudeb. ekspertiz Resp. Belarus', Pravo i Ekonomika, Minsk 2016, 76 s.

rozwiązywania zadań eksperckich specjaliści do spraw kryminalistycznych badań materiałów i przedmiotów przygotowali sprawozdanie naukowe oraz list informacyjno-metodologiczny, omawiające wpływ czynników zewnętrznych na włókna farbowane barwnikami różnej natury (chemiczne i organiczne) oraz używane tkaniny. Zależnie od konkretnego rodzaju oddziaływania widma absorpcji i luminescencji mogą różnić się ilościowo i jakościowo bądź dynamika zmian w widmie będzie odzwierciedlać zarówno wskaźniki ilościowe, jak i jakościowe. Szereg czynników zewnętrznych nie wpływa na charakterystykę widmową włókien. Ustalono również, że natura chemiczna barwnika oraz włókna w pewnym stopniu również wpływa na charakter zmian, jeżeli obecne są konkretne czynniki. Na przykład do czynników niepowodujących zmian we włóknach należą warstwy produktów ropopochodnych, krwi, lakieru do paznokci itd. Obecność takiej warstwy na powierzchni włókna może całkowicie zamaskować własną luminescencję włókna barwionego. W związku z tym w celu uzyskania właściwych charakterystyk widmowych badanych włókien niezbędne jest usunięcie warstwy z wykorzystaniem odpowiednich odczynników. Wśród czynników powodujących zmiany charakterystyki widmowej włókien tekstylnych wymienić należy promieniowanie UV, długotrwałe narażenie na wydzieliny potu i tłuszczu, oddziaływanie warstw gleby, wody; działanie mechaniczne; utlenianie termiczne; pranie i tarcie mechaniczne wyrobów, barwionych pigmentami złożonych z kruchych spoiw itd. W celu wykonania badań spektrofotometrycznych takich włókien warto przeprowadzić eksperymenty modelowe. Opracowanie konkretnych podejść do analizy spektrofotometrycznej włókien wyrobów używanych pozwoli na różnicowanie pojedynczych włókien barwionych bez zniszczenia, obiektywnie, namacalnie, z wielką dokładnością.

Na podstawie wyników pracy naukowo-badawczej pt. *Opracowanie zaleceń metodologicznych w sprawie zbadania metodą dendrochronologiczną materiałów z drewna w ekspertyzie sądowo-biologicznej* przygotowano odpowiednie zalecenia dla ekspertów, śledczych i sędziów. Zbadano główne gatunki drzew występujące w różnych regionach Białorusi, takich jak: sosna pospolita (*Pinus sylvestris L.*), świerk pospolity (*Picea abies L.*), dąb szypułkowy (*Quercus robur L.*), brzoza brodawkowata (*Betula pendula Roth.*), olsza czarna (*Alnus glutinosa L.*), topola osika (*Populus tremula L.*). W wyniku 16 wypraw stworzona została kolekcja danych eksperymentalnych (1102 próbki otrzymano przez wiercenie, a 267 drogą spiłowania). W trakcie badań zostało zoptymalizowane przygotowanie próbek drewna dla kolejnego wyznaczenia wieku drzew. W tym celu w warunkach laboratoryjnych zidentyfikowano najbardziej efektywne sposoby zwiększenia (3–8-krotnie) kontrastu słoje drewna zależnie od jego gatunku i uwarunkowań lokalizacji rośliny, typu lasu oraz wilgotności. Na podstawie uzyskanych wyników opracowana została metodologia kwantyfikacji kontrastu według modelu kolorów RGB. Wykorzystując dużą liczbę materiału, przeprowadzono badania wariantów rozwiązania głównych zadań, związanych z ustaleniem wieku drzewa, warunków wzrostu, znalezieniem wśród próbek drewna konkretnych części pnia jednego drzewa (np. pień – wierzchołek), ustaleniem roku i sezonu wycinki, diagnozowaniem osobliwości ekologicznych wzrostu.

Badania empiryczne wykazały dużą dokładność, obiektywność oraz niezawodność analizy dendrochronologicznej. Opracowanie wykorzystane w praktyce grup ekspertów Komitetu Państwowego Ekspertyz Sądowych RB i innych krajowych urzędów pozwoli w dużym stopniu zwiększyć bazę dowodową podczas wykrywania i ścigania przestępstw w zakresie gospodarki leśnej.

W dziedzinie badania linii papilarnych pracownicy CNP KPES sfinalizowali pracę naukowo-badawczą pt. *Opracowanie rekomendacji wykorzystania środków specjalistycznych w celu badania odcisków palców i powierzchni dłoni*. Bezpośrednią podstawą zautomatyzowanego miejsca pracy są zaprogramowane algorytmy matematyczne cyfrowego przetwarzania obrazu brodawkowatego wzoru, dostosowane z uwagi na specyfikę obiektu badań (znacząca powierzchnia śladów, niemożliwość orientacji śladu na podstawie obszarów ogniskowych, liczne znaki indywidualne, osobliwości linii zginaczy i białych linii itd.). Funkcjonalne możliwości stworzonych środków specjalistycznych oraz warunków ich wykorzystania zawarto w sporządzonej na podstawie badań instrukcji użytkownika o charakterze operacyjno-technicznym oraz informacyjnym. W celu efektywnego wykorzystania ich w praktyce ekspertów przygotowano zalecenia metodologiczne, wykorzystujące algorytm badania specjalistycznego wraz z opracowaniem zasad stosowania powyższych rozwiązań (funkcji) oraz oceny wyników uzyskanych z jego pomocą. Wdrażanie środków specjalistycznych w praktyce ekspertów jest jednym z kroków w kierunku podniesienia obiektywności ekspertyzy i ustalenia standardów jakości badań linii papilarnych. Korzystanie ze zrozumiałego i elastycznie ustawionego interfejsu oraz wizualna forma wyników, otrzymanych w drodze wykorzystania środków specjalistycznych, pozwala wykorzystywać je jako dodatek w ekspertyzach biegłych. Zawartość funkcjonalna środków specjalistycznych pozwoli ograniczyć potrzebę korzystania z programów autorstwa informatyków z innych firm, podnosząc tym samym niezależność (samowystarczalność) działalności biegłych.

W celu podniesienia jakości działań kryminalistycznych, doskonalenia metodologicznego i normatywno-technicznego oraz podniesienia jakości ekspertyz pracownicy urzędu przygotowali opracowanie nt. *Wypracowanie zasad funkcjonowania oraz dokumentów normatywno-technicznych systemu kontroli jakości ekspertyz sądowych*. Wynikiem projektu są zalecenia metodologiczne dotyczące wypracowania i wdrażania systemu zarządzania jakością, ponadto przygotowywane są projekty przepisów technicznych. Wykonano również pracę pt. *Opracowanie wymagań względem strzelniczy w celu wypróbowania broni oraz ekspertyz balistycznych*, na podstawie której przygotowano projekt standardu państwowego w tym zakresie, skierowany do Komitetu Państwowego zajmującego się standardami w celu uzyskania akceptacji.

Jeszcze w roku bieżącym pracownicy CNP KPES planują sfinalizować 4 samodzielne prace naukowo-badawcze oraz pięć osobnych zadań. Specjaliści w dziedzinie badań biologicznych skupili się na temacie *Wypracowanie sposobów identyfikacji DNA próbek odzwierzęcych na przykładzie dzika europejskiego i świni domowej w celu wspomoczenia pracy ekspertów w śledztwach dotyczących nielegalnych łowów oraz kradzieży zwierząt domowych*. Projekt ten jest częścią kompleksowych działań

skierowanych na tworzenie nowego krajowego kierunku eksperckiego – *Analiza DNA śladów biologicznych pochodzenia odzwierzęcego*. Wśród najczęściej występujących przestępstw należy tu wymienić nielegalne polowania na dzikie zwierzęta i kradzież bydła. Badaniami naukowymi objęto następujące zagadnienia: wybór markerów DNA i badanie ich właściwości; badanie polimorfizmu genetycznego dzika oraz sześciu ras świń domowych; analizę struktury genetycznej populacji dzików oraz świń domowych na etapie produkcji; badania zróżnicowania geograficznego populacji dzików. Podczas wykonywania omawianego zadania zostanie opracowana kryminalistyczna metodologia odróżnienia próbek odzwierzęcych pochodzących od dzika europejskiego i świni domowej oraz sposoby identyfikacji poszczególnych zwierząt. Na podstawie badań empirycznych powstanie raport zawierający niezbędne informacje pozwalające na biegłym na wydanie kategorię opinii, mianowicie bazy danych dotyczące regionów i częstotliwości występowania różnych dzikich populacji w różnych lasach kraju oraz osobne bazy danych dla poszczególnych ras świń domowych.

W dziedzinie badań lingwistycznych specjaliści wykonują zadanie: *Opracowanie podłoża teoretycznego sądowej ekspertyzy lingwistycznej oraz metodologii jej wykonania*. W obrębie niniejszego zadania przygotowano podręcznik dla śledczych, sędziów i ekspertów pt. *Osobliwości zalecenia i wydawania sądowej ekspertyzy lingwistycznej*. Na podstawie wyników z roku bieżącego zostanie przygotowana metodologia ekspertyzy lingwistycznej, która pomoże ustalić obecność bądź brak w wypowiedzi lingwistycznych cech znieważenia osoby (obywatela, przedstawiciela władzy). W opracowaniu uwaga zostanie zwrócona na przedmiot ekspertyzy w śledztwach dotyczących znieważenia słowami, ponadto zostaną sklasyfikowane zadania biegłych, przedstawione zasady główne oraz sposoby ich zastosowania, zostaną określone etapy i podetapy badań ekspertów, wyznaczony kompleks metod badania oraz opisane systemy diagnostyczne, zgodnie z którymi będą oceniane wyniki badania wypowiedzi sprzecznych, niejednoznacznych.

Zagadnieniom badania kondycji finansowej i wypłacalności podmiotów gospodarczych poświęcona jest praca nt. *Opracowanie zestawu wytycznych metodologicznych dotyczących kontroli planowania gospodarczego wewnątrz firmy oraz dokonania analizy działalności podmiotów gospodarczych podczas przygotowania sądowych ekspertyz ekonomicznych*. Przygotowano list informacyjny dotyczący ekspertyz sądowych, ponadto prowadzona jest praca nad metodologią, która zawiera unikatowy algorytm oraz sekwencję działań eksperta ekonomisty.

Od 2016 r. Komitet Państwowy jest zleceniodawcą badań naukowych w ramach państwowego programu badań naukowych w dziale *Informatyka, kosmos i bezpieczeństwo*. Częścią tych badań jest zadanie pt. *Zapewnienie zaplecza naukowego w sytuacjach zagrożenia oraz związanej z tym działalności sądowo-eksperskiej*. Prace badawcze prowadzone przez CNP KPES w ramach niniejszego programu zostały włączone przez Narodową Akademię Nauk Białorusi do najważniejszych zadań naukowo-badawczych w Republice Białoruś w 2016 r. w obrębie szerszego tematu zatytułowanego *Metodologia i technologie działalności sądowo-eksperskiej*. Kompleksowe projekty naukowe w tym zakresie przewidują stworzenie algorytmów

w celu opracowania specjalistycznych środków automatyzacji; zbadanie językowych aspektów radykalnych wypowiedzi werbalnych w celu ułatwienia ekspertyzy sądowej, rozwój metodologicznych aspektów wiedzy o mówieniu; opracowanie metodologii i technologii badania sądowo-eksperskiego obiektów biologicznych pochodzenia roślinnego i zwierzęcego. W związku z tym zespół naukowców pracuje nad zapewnieniem efektywnego zaplecza naukowo-metodycznego różnego typu ekspertyz oraz wdrażania go w praktyczną działalność ekspercką.

W świetle przedstawionych wyników i planów obecnie duże znaczenie mają kierunki priorytetowe działalności naukowo-technicznej, takie jak tworzenie własnych technologii w ekspertyzie sądowej jako substytucji technologii importowanych, zapewnienie dynamicznego i obiektywnego prowadzenia ekspertyz dzięki włączeniu w proces ekspercki nowych środków technicznych. Pracownicy CNP KPES uczestniczą w programie naukowo-technicznym Związku Białorusi i Rosji *Opracowanie technologii innowacyjnych geograficznych i genomowych metod identyfikacji osób i indywidualnych cech człowieka z wykorzystaniem wyników badań puli genowej regionów Państwa Związkowego* (identyfikacja DNA). Aktualnym zadaniem omawianej instytucji jest również opracowanie nowatorskich rozwiązań w celu zastąpienia technik i koncepcji importowanych w ramach projektu *Technologie naukowe i technika 2016–2020*; częścią tego projektu jest zadanie *Zamienniki importowanych narzędzi diagnostycznych i biologicznych 2020*, w ramach którego CNP KPES wykonuje część badań naukowych.

Trzeba przyznać, że wymienione przedsięwzięcia nie wyczerpują pełnego przeglądu kierunków badawczych pracowników CNP KPES w różnych dziedzinach ekspertyzy sądowej i kryminalistyki. Nie jest możliwe, by w pojedynczym komunikacie przedstawić wszystkie kierunki działalności naukowej instytucji, ocenić formy i metody pracy, dokonać analizy poziomu zaplecza naukowego dla poszczególnych kierunków ekspertyzy sądowej, zaprezentować system certyfikacji i wdrażania wyników do praktyki biegłych, określić całkowity wkład do działalności wymiaru sprawiedliwości w ogóle.

Jednocześnie podsumowując wyniki działalności naukowo-praktycznej i metodologicznej CNP KPES w ciągu dwóch lat, należy odnotować następujące osiągnięcia. Jako osobne wydania drukiem ukazały się 22 publikacje (instrukcje metodologiczne i zalecenia, listy informacyjno-metodologiczne, słowniki), 5 seryjnych monografii zbiorowych, 2 tomy zbiorowe materiałów konferencji. Opracowano 2 projekty kodeksów technicznych, projekt standardu państwowego RB, przygotowano i opublikowano ponad 250 artykułów, tez i referatów podczas konferencji krajowych i międzynarodowych oraz warsztatów naukowo-praktycznych i metodologicznych. W 2014 r. uzyskano patent *Sposób obniżenia prędkości ruchu środków transportu na niebezpiecznym odcinku drogi*, w 2015 r. zgłoszono wnioski o ochronę wynalazku (patent) *Sposób oraz test systemu w celu identyfikacji poroży jeleni i ich odróżnienia od innych zwierząt parzystokopytnych*. W pracy ekspertów Komitetu Państwowego Ekspertyz Sądowych RB i jego urzędów regionalnych wdrażane są wyniki zawarte w 22 nowych opracowaniach naukowo-metodologicznych (rozpatrzone na forum

rady naukowo-metodologicznej resortu, zaakceptowane i zalecane do stosowania podczas ekspertyz sądowych i badań, włączone do Rejestru metodologii sądowo-eksperskich oraz innych materiałów metodologicznych⁶). Ponadto uaktualniono i zatwierdzono do użytku w praktyce eksperckiej 22 studia metodologiczne CNP KPES, opracowane w latach 2009–2013. Sporządzono i uaktualniono 7 baz danych w celu wykorzystania ich przez ekspertów sądowych, którzy zostali wpisani do krajowego rejestru kadry naukowo-inżynierskiej Instytutu w zakresie zastosowania systemów informatycznych⁷. W 2015 r. i pierwszej połowie 2016 r. wykonano ponad 150 ekspertyz sądowych i badań (w tym także: ekspertyzę lingwistyczną, ekspertyzę DNA zwierząt, ekspertyzę botaniczną).

Dzięki результатам dwuletniej pracy Centrum zajmuje 18. miejsce w rankingu resortowych organizacji naukowych Republiki Białorusi według indeksu Hirscha (lista rankingowa obejmuje 175 instytucji różnych wydziałów podporządkowanych). W celu wsparcia pracy ekspertów wynikami badań naukowych, wymianą literatury naukowej, metodologicznej, prawniczej i technicznej, niezbędnymi dokumentami oraz informacją w CNP KPES funkcjonuje własna biblioteka naukowo-techniczna. Zasoby biblioteczne liczą około 18 000 egzemplarzy.

CNP KPES wydaje czasopismo „Zagadnienia Kryminologii, Kryminalistyki i Ekspertyzy Sądowej”, które znajduje się na liście czasopism naukowych przeznaczonych do publikacji rozpraw i wyników badań w dziedzinie prawa: 12.00.08 (prawo karne, kryminologia i egzekwowanie prawa karnego); 12.00.09 (postępowanie karne); 12.00.12 (kryminalistyka, medycyna sądowa, inne działania eksperckie, działalność śledcza i dochodzeniowa). Zgodnie z planem wydawniczym periodyków resortowych CNP KPES corocznie przygotowuje do druku publikacje w zakresie literatury metodycznej, informacyjnej oraz edukacyjnej.

CNP KPES jest sekretariatem (organem pomocniczym) narodowego komitetu technicznego w zakresie standaryzacji pod nazwą *Działalność sądowo-eksperska oraz technika kryminalistyczna*, koordynuje działalność Rady Naukowo-Technicznej Komitetu Państwowego oraz Naukowo-Metodologicznej Rady Międzyresortowej w dziedzinie działalności sądowo-eksperskiej, prowadzi lokalny Rejestr metodologii sądowo-eksperskich oraz innych materiałów metodologicznych Komitetu Państwowego, a także Rejestr wyników działalności naukowej i naukowo-technicznej oraz dotyczących jej przepisów.

Pracownicy naukowcy CNP KPES aktywnie rozwijają i stale podtrzymują współpracę z podobnymi instytucjami zarówno na Białorusi, jak i poza jej granicami. Zawarto umowy z wieloma instytucjami naukowymi, edukacyjnymi, naukowymi i praktycznymi, w tym także międzynarodowymi. Np. w pierwszej połowie

⁶ W 2014 r. w Komitecie Państwowym Ekspertyz Sądowych Republiki Białoruś utworzono lokalny Rejestr metodologii sądowo-eksperskich oraz innych materiałów metodologicznych. Według stanu na 1.06.2016 r. Rejestr zawiera 153 materiały metodologiczne, zalecane do wykorzystania w praktyce ekspertów.

⁷ Z zasobami informacyjnymi CNP KPES można się zapoznać na stronie internetowej: http://infores.mpt.gov.by/ir/database/view_author.php?id=7421.

2016 r. w celu nawiązania długoterminowej współpracy w zakresie prac naukowo-badawczych w dziedzinie ekspertyzy sądowej podpisano dwie umowy o współpracy naukowo-technicznej.

Wyżej wymienione działania CNP KPES w latach 2015–2016 wskazują na wysoki potencjał instytucji badawczej oraz perspektywy dalszego jej rozwoju. Działalność naukowo-badawcza, metodologiczna, praktyczna pracowników urzędu jest zgodna ze światowymi trendami rozwoju ekspertyzy sądowej, sprzyja wzmocnieniu bezpieczeństwa narodowego, ukierunkowana jest na zaspokojenie potrzeb wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania, pozwala ponadto osiągnąć znaczące efekty społeczne, ponieważ ma na celu poprawę funkcjonowania instytucji państwowych oraz podniesienie jakości życia ludności.

Jednocześnie wydaje się, że dla kompleksowego rozwiązania bieżących problemów ekspertyzy sądowej i kryminalistyki, naukowego wsparcia w tym zakresie oraz podniesienia poziomu i poszerzenia perspektyw badań w Republice Białoruś potrzebne jest:

- opracowanie priorytetowych projektów naukowych w zakresie badań nowych (kompleksowych) obiektów ekspertyzy sądowej z wykorzystaniem innowacji technologicznych, w tym także z zaangażowaniem kompetentnych specjalistów z innych instytucji naukowych, edukacyjnych i laboratoryjnych;

- ciągłe wdrażanie wyników prac naukowo-badawczych w działalności praktycznej biegłych sądowych, uzyskanie informacji zwrotnej od ekspertów, doskonalenie i dopracowanie końcowych wyników;

- współpraca i ciągłe umacnianie kontaktów zawodowych z kolegami z innych krajów, w tym także z Europy Zachodniej, wymiana osiągnięć, doświadczeń i wyników działalności naukowej i praktycznej przez udział w różnych formach interakcji: warsztatach metodologicznych, konferencjach i sympozjach naukowych, międzynarodowych forach i szkołach, stażach i okrągłych stołach.

Streszczenie

W artykule przedstawiono główne kierunki działalności instytucji państwowej – Centrum Naukowo-Praktycznego Komitetu Państwowego Ekspertyz Sądowych Republiki Białoruś, związane z naukowo-praktycznymi oraz metodologicznymi aspektami wykonywania ekspertyz sądowych. Zaprezentowano szczegółowy przegląd tematów badań podstawowych i stosowanych w dziedzinie ekspertyz sądowych, nad którymi pracuje placówka (zgodnie z rocznymi planami tematycznymi w latach 2015–2016), oraz dokonano analizy udziału w państwowych programach badań naukowych w latach 2016–2020 w dziedzinie ekspertyzy sądowej. Przedstawiono oczekiwane wyniki prac naukowo-badawczych w zakresie kryminalistyki oraz innych rodzajów ekspertyz, informacje o wdrożeniu niektórych wyników badań naukowych, realizacji nowych metod oraz technologii zgodnie z zapotrzebowaniem ekspertów praktyków, a także inne aspekty działalności pracowników centrum.

Słowa kluczowe: działalność ekspertów sądowych, badania naukowe w dziedzinie ekspertyzy sądowej, aprobata oraz wdrażanie wyników badań naukowych

Summary

This article presents major directions of the activities of the State Institution “Scientific and Practical Center of the State Forensic Examination Committee of the Republic of Belarus”, related to the scientific and practical, as well as methodological support of forensic activities. It provides a detailed review of the target themes of fundamental and applied research in the field of forensic examination, performed by the institution in accordance with the annual thematic plans for 2015–2016 years. Participation in state programs of scientific research, identified as a priority in the sphere of forensic examination for 2016–2020 years, is also analyzed. The article presents the expected outputs of scientific research on criminalistic and other types of forensic examinations, informs about the testing of selected results of scientific studies, pursuance of the process of implementation of new methods and effective technologies into practice in accordance with the necessities of forensic practitioners. Other aspects of the work of the institution are also covered.

Keywords: forensic activity, research in the field of forensic examination, testing and implementation of the results